

Noter:

- (1) Jeg har udelukkende anvendt en dansk oversættelse, som står i: Eventyr fra alle Lande (ed. K. Bocker), Gyldendals Bibliotek, Bind 10, 1928-30, pp 24-38.
- (2) Jeg har diskuteret dette mere udførligt i en artikel om Aristoteles' poetik (1968 b).
- (3) Se min artikel om Greimas (1969) pp 116-17.
- (4) En kritik af Propp ved Viggo Røder kan læses i dette nummer af poetik.
- (5) Barthes benytter Benvenistes skelnen mellem distributionelle og integrative relationer til at udskille de egentlige funktioner (distributionelle) af de funktionelle elementer (se Barthes (1966) p 8 ff).
- (6) By "fairy tale" are meant at present those tales classified by Aarne under numbers 300 to 749. (op cit p 19).
- (7) Jeg nævner her kun de vigtigste af Greimas' arbejder om dette emne; en samling af hans artikler skulle komme i 1970. Se iøvrigt min introduktion (1969).
- (8) For en nærmere diskussion af modellen, se Greimas (1968) og diverse artikler i Poetik (Per Aage Brandt og Jørgen Monster i II.3 og Ralf Pittelkow i II.4, bl.a.) og Madsen (1969).
- (9) Jeg har i artiklen optaget en del fra de timer jeg har haft i efteråret 1969, således at artiklen – som alt andet ordentligt arbejde – repræsenterer kollektivt arbejde. (En tidligere version har været holdt som foredrag ved Göteborg Universitets litteraturvidenskabelige institut 8/12/69). Sider af emnet er i øvrigt behandlet i tidligere artikler i Poetik, se særlig i 1.3 Karsten R. Olesen: Semantiske strukturmodeller p 38 ff.

Bibliografi:

- Barthes, Roland (1966): Introduction à l'analyse structurale du récit, *Communications* 8, pp 1-28.
- Bremond, Claude (1964): Le message narratif, *Communications* 4, pp 4-32.
- Dundes, Alan (1964): *The Morphology of North American Indian Folktales*. FF Communications No. 195, Helsinki.
- Greimas, A. J. (1966): *Sémantique structurale*, Paris.
- » og Rastier, F. (1968): The interaction of semiotic constraints, *Yale French Studies*.
- » (1969): Pour une grammaire de la narration, *L'Homme*. På dansk i poetik II.3.
- Lévi-Strauss, Claude (1958): *Anthropologie structurale*, Paris (kapitlet La structure des mythes).
- » (1960): La structure et la forme, *Cahiers de l'institut de Science Économique Appliquée*, n° 99, mars 1960 (série M, n° 7) pp 3-36.
- » (1963): *Le cru et le cuit*, Paris.
- Madsen, P. (1968a): (Diskussionsindlæg om indholdsanalyse), *poetik* I.3, pp 107-23.
- » (1968b): Noter om Aristoteles' Poetik, *poetik* I.4, pp 25-35.
- » (1969): Strukturel semantik (om Greimas), *Kritik* 11, pp. 99-118.
- Paulme, Denise (1963): Le garçon travesti ou Joseph en Afrique, *L'Homme* 3, no 2:5-21.
- Propp, V. (1968): *Morphology of the Folktale*, University of Texas Press, Austin and London (med indledning af A. Dundes (med bibliografi), første udgave på engelsk: (1958) Publication Ten of the Indiana University, Research center in Anthropology, Folklore and Linguistics).
- Todorov, Tzvetan (1967): *Littérature et signification*, Paris (til dels identisk med Les catégories du récit littéraire, *Communications* 8, 1966).
- » (1968a): Poétique, i *Q'est-ce que le structuralisme* (ed. Wahl), Paris, pp 99-166.
- » (1968b): Le grammaire du récit, i *Langages* 12, Paris, pp 94-102. (På dansk i *Strukturalisme*, Rhodos 1970).
- » (1969): *Grammaire du Décaméron*, The Hague.

Viggo Røder

OM PROPP'S "MORPHOLOGY OF THE FOLKTALE"

Det følgende er hverken en introduktion til Propp's "Morphology of the Folktale" (1) eller til de narratologiske modeller der senere er blevet opstillet, mere eller mindre med udgangspunkt i Propp's funktionelle model. Inden for semiologi's korpus af modeller repræsenterer narratologi's nogle af de mest udarbejdede og benyttede, og den mest nødvendige behandling af emnet er derfor en kritik der for det første kan fremdrage implicite mangler ved modellerne og for det andet bestemme disses placering og funktion inden for semiologi'en. Det sidste måtte gerne tjene til advarsel mod en vis følgesygdom, den narratologiske eufori.

Propp beskriver sin fremgangsmåde som følger: "We are undertaking a comparison of the themes of the tale. For the sake of comparison we shall separate the component part of fairy tales by special methods; and then we shall make a comparison of tales according to their components. The result will be a morphology (i.e., a description of the tale according to its component parts and relationship of these components to each other and to the whole)". (p 19). Disse "special methods" svarer til en særlig udformning af den reduktive beskrivelse, der her nærmest kan bestemmes som en elimination. Ved denne reduktion opstilles teksternes morfologiske struktur, der forstås som et bestemt forhold mellem en række konstante elementer; disse elementer skal være mindsteenhedsstørrelser, dvs. ikke-dekomposable. Mindtestørrelsen er således en procedurebestemt term, idet dens dekomposabilitet er afhængig af reduktionens struktur. Man kan her sammenligne med Greimas mindtestørrelse, semet, (2) der også er proceduredefineret. Men i det sidste tilfælde findes en række angivelser for hvornår proceduren er gennemført (Écarts différentiels, opposition vs différence) hvorimod Propp intet anfører om fremgangsmåden. Mindtestørrelsen bliver derfor et temmelig diffust begreb, og som det senere skal ses er de størrelser Propp finder frem til faktisk dekomposable.

Forestillingen om enhedstermer hører hjemme i en tekstteori hvor teksten fremstilles som et fast inventar af mindstelementer plus en kombinatorik, der ved struktureringer af inventaret kan frembringe betydningsmanifestationerne. Denne teori, som Greimas Sémantique Structurale er et eksempel på, er næppe anvendelig som generel tekstteori, men kan være nyttig i en afgrænset beskrivelsesproblematik. Dens funktion er retorisk, at give en "forståelig" fremstilling, en oversættelse, af en betydningsstruktur som et statisk og afgrænset fænomen. (3). Det er naturligvis de sidste forhold, de immanente og manglende dynamiske eller dialektiske aspekter, der gør den uanvendelig som generel tekstteori, men ved beskrivelse af en

betydningsmanifestation kan den foreløbig benyttes som supplement til en dialektisk model.

Men spørgsmålet er om det inden for denne teori er nødvendigt at opfatte inventaret som "mindste"-enheder. I forbindelse med Propp's tekstmodel kan spørgsmålet ses under tre synsvinkler 1) hvad Propp forstår ved mindsteenheder 2) om begrebet er en nødvendig forudsætning for modellen 3) om de fundne elementer er mindstestørrelser, ikke-dekomposable. Det sidste spørgsmål tages op senere i forbindelse med en diskussion af funktionerne, mens de to første kan undersøges ud fra de argumenter Propp fremfører for nødvendigheden af et inventar af disse størrelser. Argumenterne bygger på en konstatering af at visse betydningsstørrelser ikke kan anvendes som morfologiske komponenter, fx. Veselovskij's motiv. Som eksempel på et motiv nævnes "En drage bortfører en tsars datter". Dette motiv kan opdeles i fire komponenter: 1) en drage (subjekt) 2) tsarens datter (objekt) 3) tsaren (afsender) 4) bortførelse (handling). Hvert af de fire elementer kan erstattes med andre uden at motivets morfologiske status derved ændres (funktionen A, skurkeri). Dragen kan være en heks, prinsessen en "søster", tsaren en bonde og bortførelsen en forryllelse. Propp ser heri et bevis for at motivet ikke er en enhedsterm og, da det ikke kan anvendes som morfologisk komponent, at morfologien må bygges op af enhedstermer. Men fejlen ved motivet er snarere at det er arbitrært afgrænset og ikke-reduceret, og begge disse mangler kan føres tilbage til een: at motivet ikke er defineret ved sin signifikation. Dette forklarer umiddelbart arbitrariteten, desværre er det et problem Propp ikke tager hensyn til og da det dukker op i forbindelse med hans egen model vil det blive diskuteret senere. Men som nævnt er Propp's inventar reduceret i modsætning til Veselovskij's motiver og ved en nærmere bestemmelse af denne reduktion kan de to spørgsmål om enhedsbegrebet og dets nødvendighed for morfologien besvares. Da der ikke er nogen explicitte definitioner på reduktionen må dette ske ved en analyse af de elementer der senere defineres som mindstetermer. Men her kommer man igen i knibe, for den eneste specifikation Propp giver det element der måtte forventes at være denne term, funktionen, er, at den er en konstant, altså en bestemmelse ud fra forholdet invariabel/variabel. Men eftersom funktionen er morfologiens komponent og Propp ikke senere forlader forestillingen om et mindstelement må funktionen kunne betragtes som dette.

Funktionen er fremkommet ved to reduktionsled: 1) personernes handlinger udskilles fra resten af tekstens elementer 2) handlingerne, de variable, reduceres til funktioner, de invariable. Det er det første led i reduktionen, selektionen af bestemte tekstelementer, der karakteriserer den som en elimination. Denne partielle beskrivelse står i modsætning til en pertinent reduktion, hvor alle tekstens elementer inddrages i modellen. Det ses at det er den partielle reduktion i modsætning til den pertinente der i

første omgang skiller Propp fra Veselovskij, hvis motivrækker dækker hele forløbet. Det giver samtidig den første definition på enhedstermen som en minimal størrelse selekteret af forløbet. Begrebet sammenblandes som nævnt i nogen grad med den invariable, det konstante element i handlingen. De invariable kan i Propp's model placeres på reduktionens 1. niveau idet ingen af elementerne har status af metatermer. (Da den invariable beskrives som en betydningskerne var det måske mere rimeligt at kalde det andet led i reduktionen der fører til opstillingen af 1. modelniveau for en analyse). En mindsteenhed kan nu defineres som et element på laveste reduktionsniveau i en partiel reduktion.

Når der tales om reduktionsniveau skal det naturligvis forstås i relation til Propp's procedure. En sammenligning med Greimas "unité minimale" vil vise at der findes en række lavere niveauer, idet Propp's funktioner ikke er seer men kan analyseres i disse. Hermed er det også sagt at funktionerne er dekomposable og at mindsteenhedstermen er en relativ størrelse.

Det er nu muligt at afgøre om mindstestørrelsen er nødvendig som morfologiens komponent. For det første kunne modellen udmærket have været placeret på et højere reduktionsniveau i den partielle reduktion. Dette ville ganske vist stadig forudsætte mindstestørrelserne men de morfologiske komponenter ville være konstrueret af disse. Den væsentligste kritik i denne forbindelse er at reduktionen ikke er ført videre end til 1. niveau. Men dertil kommer at modellen kunne tænkes opbygget af større betydningsstørrelser på 1. niveau, dvs. ved en pertinent reduktion, hvor afgrænsningen af elementerne blot ikke var arbitrær. Propp diskuterer ikke mulighederne og forudsætningerne for en sådan pertinent model og konklusionen må derfor foreløbig blive at han ved sit udgangspunkt har begrænset morfologiens struktur unødvendigt.

Den partielle reduktion får imidlertid konsekvenser på andre områder. Ved at isolere handlingerne fra resten af tekstens elementer og beskrive dem isoleret bliver teksten splittet op i to halvdele. Mellem handlingerne og deres invariable og de øvrige elementer er der for Propp intet specifikt eller nødvendigt forhold, det ikke-selekterede indhold kan manifesteres uafhængigt af det selekterede. Det spiller på sin vis ingen rolle for morfologien der udelukkende skal være en beskrivelse af konstansen, men ved en analyse der ville inddrage variabelstrukturen inden for rammerne af Propp's model måtte teksten opfattes som et resultat af to gensidigt autonome investeringsprocesser med hvert sit inventar. Denne indvending må ikke ses som udtryk for en "holistisk" tekstteori, kritikken drejer sig om den forudsatte autonomi, udtrykt ved at selektionens eneste princip er konstansen. Problemet understreges af at Propp mener, at morfologien kan anvendes til genetisk eventyrforskning.

Funktionerne, der er modellens inventar og handlingernes invariable, defineres som "an act of a character, defined from the point of view of its

significance for the course of action" (p 21), dvs. en given handling manifesterer en bestemt funktion alt efter handlingens determinerede, "it is always possible to be governed by the principle of defining a function according to its consequences" (p 67). En funktion er således a fordi b følger efter, ikke omvendt. Det betyder at definitionen af hver enkelt funktion spænder over hele forløbet; da der ikke er andet end funktioner i inventaret kan definitionen ikke "stoppes" noget sted. Denne definitions-måde, hvor forløbet læses bagfra, kan kaldes finaldetermination og er temmelig almindelig inden for narratologien.

Det ser ud som god strukturalisme at elementerne defineres ved relationer, men disse relationer er da enten en ren forskel og/eller en akron struktur. Propp's inventarrelationer er derimod forlobs- og determinations-strukturer. Man kan her se bort fra det evident absurde i den funktionelle finaldetermination (hvad definerer den sidste funktion) og koncentrere sig om hvorvidt det i øvrigt er muligt at opstille komponenterne på denne måde. Problemet er tildels sløret i modellen hvor forløbet kun fremstilles på ét niveau, hvorfor man kunne forledes til at tro at der til hver handling kun svarede én invariabel. Men Cl. Bremond har demonstreret (4) at hver handling kan analyseres i en gruppe af funktioner, alt efter den kontekst handlingen placeres i i analysen. I Bremonds model kan disse funktioner imidlertid føres tilbage til samme tidsmæssige og determinationsmæssige placering i forløbet og notationen er derfor stadig entydig. Men man kan let finde tekster hvor funktionerne i de forskellige grupper er tids- og determinationsmæssigt uforenelige og notationen derfor flertydig. I et eventyr fortælles der om en prinsesse der ikke kan bevæbne sig til at vælge en mand. Til sidst bliver kongen så irriteret at han befaler hende at tage den næste frier der kommer, om det så skulle være en hund. Hunden kommer naturligvis og prinsessen må følge med til dens hytte og gifte sig med den. Så følger Amor og Psykemotivet med moderen som frister og dernæst prinsessens forsøg på, med hjælpers mellemkomst, at bringe hunden/prinsen tilbage fra heksen, som den måtte vende tilbage til da loftet var brudt. Dette eventyr kan analyseres på ihvertfald tre måder:

- 1) den første sekvens (til og med giftermålet) omfattes som skurkeri
 a : kongen, prinsessen og bejlerne
 $\xi + \theta$: kongens befaling
 A : hundens frieri, bortførelsen og giftermålet
- 2) den første sekvens læses som afsluttet fortælling
 a : kongen, prinsessen, bejlerne
 a : mangel på ægtemand
 B : kongens befaling
 HI : hundens frieri
 $K+W$: giftermålet

- 3) den første sekvens læses som opnåelsen af den hjælper der skal bringe hunden ud af heksens magt:

D: kongens befaling

E: hundens frieri

F: giftermålet

Der er flere muligheder men disse er de mest oplagte. "Beviset" for at de alle er anvendelige er at de kan determinere resten af forløbet

- 1) $a \xi ABC+DEFMNK+(W)$
- 3) $DEFMNK+(W)$
- 2) $aa BHIKN \beta\gamma\delta\xi\eta\theta AC+DEFMNK+(W)$

(Notation 2) rejser endvidere problemet om forholdet mlm fortællidet og fortalt tid. Propp har ikke expliciteret hvilke af de to tidsforløb modellen dækker men pga. determinationsforholdet må det være fortalt tid).

Dette skulle være en demonstration af at finaldeterminationen ikke slår til som definitions-kriterium.

Den påviste flertydighed kan delvis forklares ved en anden mangel ved modellen. Da finaldeterminationen er eneste definitions-måde er inventaret udelukkende opstillet ved en beskrivelse af forlobsrelationerne og da reduktionen ikke fores videre end til 1. niveau er de registrerede elementer ikke beskrevet i en konstitutionel model. Det betyder at modellen på det nærmeste er asignifikant, de enkelte funktioner har ingen betydning ud over deres benævnelse og ved at være determinerende for næste funktion, og morfologien kan ikke beskrive eventyrets signifikation, hverken som type eller specifik manifestation. Når dette sammenholdes med den senere funktionelle autonomi har man en forklaring på modellens ringe "erken-delseseffekt".

Reduktionsformen har også på et andet område en betydningsformindskelse til følge. Finaldeterminationen registreres på et ikke-reduceret niveau: som kongens befaling til prinsessen der giver hunden mulighed for at fri, prinsessens ubesluttsomhed der irriterer kongen så han giver hende en befaling osv. Determinationen er den forudsætning reduktionen baseres på, men de reducerede størrelser er elementer og ikke forløbssammenhænge. Determinationen er naturligvis et reduceret element i forhold til de specifikke relationer, men denne reduktion indgår ikke i modellens inventar men derimod i dens procedure. Det ses også af at ingen af funktionssekvenserne er obligatoriske, den eneste specifikation modellen angiver for funktionernes indbyrdes forhold er rækkefølgen.

"Functions of characters serve as stable, constant elements in a tale, independent of how and by whom they are fulfilled" (p 21) dette kaldes Propps 1. lov og drejer sig bl.a. om funktionernes autonomi. Propp demonstrerer denne ved en analyse af 4 korte teksteksempler hvor han viser at

fire forskellige aktører på forskellig måde udfører samme handling, funktionen F (helten får et magisk hjælpemiddel). Bremond har imidlertid i den nævnte artikel indirekte demonstreret at det ikke forholder sig helt så simpelt. Det drejer sig om funktionen H, helten og skurken kæmper. Hvis Propp havde ret i at funktionerne var uafhængige af hvem der udførte dem skulle enhver kamphandling efter F og før Pr (følgelse) være en manifestation af funktionen H. Bremonds eksempler viser at visse kamphandlinger alligevel ikke af Propp noteres som H men derimod som A, selv om handlingen er placeret i det nævnte forløbsinterval. Det, der er galt, er ikke, at kampen er uafgjort og dermed redundant, men at den forkerte, skurken, sejrer. Man kan endvidere lægge mærke til at Propps fire eksempler er karakteriserede ved, at fire forskellige aktører på forskellig måde udfører samme handling i forhold til samme aktor. Havde skurken været modtager i de 4 tilfælde ville funktionen ikke have været F men derimod (redundant) A. Skurkeriet er også kun skurkeri fordi det går ud over helten eller hans allierede, og det viser sig altså, at tværtimod hvad Propp mener, kan funktionerne ikke bestemmes uden at handlingernes relation til oppositionen helt vs skurk fastlægges.

Funktionernes afhængighed/uafhængighed af aktørerne kan derfor i forbindelse med deres definition formuleres således: helten er den aktor der ved eventyrets slutning står som sejrherre (fx. ved at være subjekt i W). Ud fra denne bestemmelse fastlægges handlingernes axiologi efter deres relation til oppositionen helt vs skurk. Funktionerne defineres dernæst efter handlingernes placering inden for axiologien og deres determinerede.

Denne primære skelnen mlm helt og skurk er samtidig en af forklaringsne på at forløbet (kan) fremstilles på et enkelt niveau. Funktionerne i en lang række handlinger fremstilles udelukkende ud fra deres relationer til helten, nærmere betegnet som hhv hindrende eller befordrende for hans hensigter. Fx. er F defineret som "The hero acquires the use of a magical agent" men det betyder sandelig også at hjælperen mister den. A er skurkeri fordi det går ud over helten men det er samtidig sejr for skurken, a er mangel for helten men besiddelse for andre. De betydningsforhold der fremkommer når funktionerne beskrives ud fra andre aktørers synsvinkel kan være en nødvendig eller supplerende tilføjelse til eventyrets betydningssystem. En særlig vigtig rolle spiller det naturligvis i eventyr hvor det ikke er muligt at fixere en enkelt aktor som helt, men hvor denne aktant er delt ud på flere aktører, der ikke kan defineres ved et fælles objekt. Propps model er derfor en meget simpel handlingstype, fx. er den arme bortførte prinsesse ikke kommet med ved blot en funktion.

Funktionernes uafhængighed (afhængighed) af aktørerne var kun den ene halvdel i loven om funktionernes autonomi. Den anden vedrører forholdet mlm. funktionen og den måde den udføres på, dvs. mlm. funktionen og restsignifikationen i handlingen. Denne uafhængighed mlm. funk-

tion og variabel er lige så lidt som det første autonomiprincip nogen generel lov inden for narratologien. Den betyder blot, at det i en given samling tekster er muligt at uddrage en konstant betydningskerne af en gruppe tekstelementer (her ækvivalente handlinger). Loven om uafhængigheden af variabelstrukturen er for så vidt en mystifikation som den lige så godt kunne have været udtrykt som et konstant afhængighedsforhold mlm. funktioner og handlinger, det hele er et spørgsmål om hvad man kalder konstant, den invariable eller forholdet. Det sidste er lettere at forstå, men mindre "Videnskabeligt", eftersom der her udtrykkes en afhængighed mlm. det generelle og det specifikke. Retorikken medfører også, at det "variable" indhold får sekundær status (det er jo lige meget hvad der fyldes i de invariable) med en betydningsudtynding som mindst alvorlige resultat.

Men selv inden for det valgte emne kan uafhængighedsidealet ikke opretholdes. Forst et eksempel på de absurditeter den kan føre til, den noget besynderlige funktion B, der alt efter om helten er en søger-hero (individuel *vouloir*) eller en victimized-hero (kollektivt *vouloir*) kan betyde "fremsættelse af et ønske om hjælp" eller "helten fores bort". Greimas har i sin bearbejdelse af Propps model forsøgt at vise at de to funktioner har en fælles sem-struktur i relation til eventyrets kommunikationsmodel, idet det i begge tilfælde er den kollektive aktor der er afsender. Men en sådan analyse er ikke anvendelig i forbindelse med Propps definitions måde som jo bygger på determinationen. Da begge funktioner som determineret har C (helten beslutter sig til at handle) må de to handlinger tilskrives samme funktion på trods af deres forskellighed, da det ellers ville blive nødvendigt at inddrage funktionens "måde". Men hertil kommer at den funktionelle autonomi ikke gælder for eventyrets centrale funktioner, de eneste der danner gensidigt exclusive funktionspar og derfor kan anvendes til klassifikation, HI (kamp og sejr) og MN (en vanskelig opgave og dens løsning). Af 100 eventyr i Propps materiale findes HI manifesteret alene i 41, MN alene i 31 og kun i 3 eventyr findes de sammen. Det er naturligvis et udmærket resultat da det ellers ligger noget småt med de gensidigt exclusive funktioner, noget andet er, hvorledes det er muligt at definere HI over for MN. I grundmodellen over forløbet findes $K \rightarrow PrRsOL$ indskudt mellem I og M og skulle derfor være de determinerede der gjorde det muligt at skelne mlm. de to funktionspar. Men i den reviderede model (p 105) findes $K \rightarrow PrRs$ manifesteret efter MN. Bortset fra at det er i strid med Propps 3. lov om funktionernes identiske rækkefølge viser det samtidig, at de to funktionspar ikke kan defineres indbyrdes ved deres determinerede. Der var den mulighed tilbage at funktionen L (en falsk helt stiller uberettigede krav) manifesteret foran funktionsparret skulle manifestere MN, men selv om man i dette tilfælde kunne se stort på reglen om definition ved den determinerede hjælper det ikke, idet fx. eventyr 104 (jvf. Appendix III, p 135)

er et eksempel på tilstedeværelse af MN uden L. Desuden findes der eksempler på funktionsrækker HIKW (154) og MN+ (156) og konklusionen bliver derfor, at HI og MN ikke bestemmes ved deres determinerede eller determinerende men derimod ved deres måde. Funktionerne er ikke autonome og finaldeterminationen slår ikke til som definitions-kriterium, det er det samme som at sige, at Propps procedure ikke er anvendelig.

I forbindelse med omtalen af den reviderede model blev det bemærket, at den 3. lov (om funktionernes identiske rækkefølge) ikke var overholdt. Det er vanskeligt at diskutere dette yderligere uden ved en analyse af Propps eventyrmateriale, men man kan gøre opmærksom på, at "loven" udelukkende er begrundet i en simpel registrering af forløbssekvenser og ikke underbygget af en betydningsanalyse der kunne forklare denne rækkefølge. Hertil kan føjes, at rækkefølgen i hvert fald ikke overholdes i danske folkeeventyr, hvor fx. hjælpersekvensen (DEF) kan findes både før A og mellem og efter HI, uden at der af den grund er tale om et fler-move eventyr.

Propps 2. lov om funktionernes begrænsede antal er indirekte blevet kritiseret ved omtalen af handlingernes multisignifikation og deres bestemmelse ved relatering til kun een aktør. Man kunne indvende, at det for Propp kun drejer sig om at opstille en model med et begrænset inventar, der kan anvendes til morfologi, men loven er alligevel problematisk. Finaldeterminationen selekterer ikke nødvendigvis på samme niveau, og selv på det valgte niveau kan den ikke begrunde tilstedeværelsen af de 31 funktioner, eftersom forløbet kunne gennemføres med kun AHK. Der er således hverken en logisk eller "systematisk" forklaring på inventaret, og man kunne udmærket forestille sig et andet reduktionsniveau ud fra Propps procedure og dermed et funktionsantal, der om ikke var ubegrænset så langt oversteg de 31.

I forbindelse med 2. og 3. lov kan man samtidig tage problemet om "manglende" manifestation af funktioner op. Loven om den identiske rækkefølge skal forstås således, at funktioner hvis de manifesteres overholder modellens rækkefølge, ligesom tallet 31 ikke er et udtryk for givne manifestationers funktionsantal (jvf. fx. de gensidigt exclusive funktionspar) men derimod for antallet af funktioner registreret i hele analysens korpus af funktioner. Det kan undre at Propp ikke har nævnt en mulighed for klassifikation på basis af de varierende funktionsdistributioner ud over MN og HI. Men ud fra Propps analyse kunne en sådan distributionsbeskrivelse kun bygge på en simpel tilstedeværelse/fravær-relation. Da de enkelte funktioner og funktionssekvenser ikke er analyseret med henblik på deres signifikation betyder det, at der ikke kan opstilles reduktionsbetingelser for klassifikationen. Havde modellen derimod været en betydningsanalyse, kunne man have struktureret de forskellige distributioner efter distinktive træk. Som analysen foreligger, findes der principielt et ubegrænset antal

distributionsformer, og selv inden for Propps relativt begrænsede emne er kombinationerne uoverskuelige, klassifikationen ville derfor blive ligeså kaotisk som den traditionelle motivanalyse. Denne mangel ophøjes til 4. lov, der siger, at alle eventyrene i henseende til struktur tilhører samme type, men det er nærmest at gøre en dyd af nødvendigheden.

Problemet kan formuleres på en lidt anden måde, hvorved der viser sig et nyt uheldigt forhold ved modellen. Den varierende distribution antyder, at forløbet ikke som fremstillet af Propp skal betragtes som en lukket helhed men at det istedet er opbygget af delforløb, syntagmer. Men en opdeling af hovedforløbet i syntagmer lader sig heller ikke gøre inden for de rammer Propp har sat for analysen. Foruden den manglende betydningsanalyse, der kunne have afgrænset delforløb som relativt autonome i henseende til signifikation, bevirker definitionen ved finaldeterminationen, at det som nævnt ikke er muligt at afgrænse funktionsrækken noget sted, da enhver funktion er afhængig af den efterfølgende. Fx. synes DEF at kunne selekteres som et "hjælper"-syntagme, men F er kun F hvis G følger efter og ikke fordi den fx. betyder opnåelsen af en magt. Da F forudsætter G, har sekvensen ikke den relativt afsluttede form, som er nødvendig, hvis den skal kunne fungere som syntagme, idet syntagmerne udgør forløbets elementinventar.

De diskuterede mangler og svagheder ved modellen kan alle stort set forklares ved een omstændighed: modellen er ikke baseret på eventyrets signifikation. Den partielle reduktion motiveres med, at kun til handlingerne kan der bestemmes invariable og disse invariable skal igen kunne fremstilles som en "formal" konstans. Definitionen ved finaldeterminationen er et forsøg på at sortere betydningen fra, og det samme er udtrykt i tesen om funktionernes autonomi. 2. og 3. lov om funktionernes identiske rækkefølge og begrænsede antal er ligeledes regler, der intet siger om signifikationen, og morfologiens uanvendelighed til klassifikation er et resultat af alle disse forhold.

Dette temmelig negative resultat skyldes, at der til dels er stillet "utidige" spørgsmål til modellen i analysen. Morfologien har haft den vigtige funktion at vise, at det er muligt at give en ordnet fremstilling af forløbsstrukturen i forskellige semiologiske emner. Men et sådant resultat er ikke mere tilfredsstillende, de narratologiske modeller må kunne anvendes til en beskrivelse af betydningsstrukturens transformationer, og det er som et argument herfor, at denne kritik af Propp skal forstås.

Jeg skal ganske kort forsøge at illustrere, hvorledes en betydningsanalyse kan gennemføres som en beskrivelse af mikrotransformationer, ved at vise, at sådanne transformationer ligger til grund for Propps funktioner. I øvrigt vil jeg nøjes med at henvise til modeller og beskrivelser der demonstrerer disse forhold (5).

Propps udgangspunkt for analysen var en antagelse af, at funktionerne var de eneste konstante elementer i eventyret, dvs. at det kun var muligt at finde invariable til handlingerne. De prædikater, der ikke tages med, er altså kvalifikationer, og modellen bliver en fremstilling af funktioners determination af andre funktioner. Men i modellen findes et element der viser, at Propp alligevel ikke er konsekvent på dette punkt, nemlig *a*, mangel. Dette er ingen funktion men en kvalifikation, og hermed har Propp vist, at også kvalifikationer kan reduceres til konstanter. Men en sammenligning af *a* med *A* viser at heller ikke skurkeriet er en simpel funktion. Som eksempler på skurkerier nævnes 'bortførelser' og 'tyveri', og det er ganske rigtigt handlinger eller funktioner, men disse funktioner har alle som resultat *a*, mangel, og forudsætter en anden kvalifikation, ikke-mangel eller besiddelse. Funktionen *A* kan altså analyseres til: kvalifikation → funktion → kvalifikation, og denne analyse kan gennemføres på de øvrige funktioner. DEF kan fx. opløses i magtesløshed → prove → magt, MN til ingen anerkendelse → prove → anerkendelse. Generelt kan en funktion således forstås som en dynamik, der forandrer en kvalifikativ struktur til en anden. Denne tre-ledsmodel ligger implicit i alle Propps funktioner og dette ændrer modellens status temmelig meget. Reduktionen forudsætter ikke som antaget af Propp en simpel funktionel "mekanisk" determination, men derimod kvalifikative transformationer. Endvidere er det kvalifikationer, der bestemmer funktionernes betydning; *A* er skurkeri fordi der skabes en mangel, DEF er hjælpersekvens fordi der opnås en magt, HI er kamp og sejr fordi mangelen ophæves osv. En beskrivelse af sådanne strukturer vil kunne opveje de mangler, der er blevet omtalt som arbitrariet, manglende signifikation, model-atomisering osv. Samtidig kan man forudse en opstilling af eventyrets kvalifikative system, transformationerne kan muliggøre en inddeling af forløbet i syntagmer, og derved kan en klassifikation blive mulig.

Der kan være grund til at fremhæve endnu nogle ideer fra "Morphology of the Folktale" som vist med en enkelt men meget markant undtagelse er blevet overset. "Regardless of how we might have defined the concept of theme (i eventyret), the distinction between theme and variant is totally impossible. Here there can be only two points of view. Either each alternation gives a new theme or all tales provide one theme in diverse variants. As a matter of fact both formulations express the same thing: the entire store of fairy tales ought to be examined as a chain of variants" (p 114). Desværre får han også sagt, at en sådan undersøgelse ville vise, at alle eventyrene kan deduceres af grundmodellen. Men nu er denne model jo netop ikke tematisk, men derimod en basestruktur, der angiver nogle betingelser for manifestationen af temaerne. Det Propp derfor er lige ved at sige, er, at eventyrets betydningssystem ikke kan opstilles ved en nok så udtømmende analyse af en enkelt eventyrtæst, og ovenikøbet at dette

betydningssystem ikke nødvendigvis er isotopt. Betydningsstrukturen i de enkelte eventyr skulle derfor ikke kunne fremkomme ved en simpel investering fra en konstitutionel model men de skal beskrives som en række partikulærsystemer hvis indbyrdes forhold er transformationer. "Eventyrets" betydningssystem er således en dynamisk struktur, der ikke kan opstilles ved traditionel reduktiv adderende beskrivelse. Propps forestillinger går næppe ud over den immanente models rammer, men alligevel.

Greimas har i kapitlet "A la recherche des modèles de transformations" (Sémantique Structurale) foretaget en systematisering eller viderereduktion af funktionsinventaret. Det sker ved en parvis sammenstilling af funktionerne i oppositioner og en bestemmelse af deres semantiske akse. Ved en homologisering af funktionerne kan akserne ordnes parvis og resultatet bliver at forløbet kan fremstilles som en symmetrisk struktur af oppositionelle funktionskategorier. Der er ingen grund til at diskutere denne fortræffelige model i detaljer, kun visse generelle indvendinger skal fremføres.

Greimas har i reduktionen set bort fra nogle af de varianter, Propps model rummede. Således er kun *A* medtaget, ikke *a*. Skurkeriet fortolkes som tab af et objektgode begrundet i et kontraktbrud, og det manifesterer oppositionen individuel vs kollektiv, der er modellens isotopi. Denne fortolkning er ikke altid anvendelig i eventyr der udvikles af *a*, idet mangelen her er udgangssituationen og ikke begrundet i en negation af den kollektive term. Eventyret bliver i dette tilfælde ikke til dét alienation/reintegrationsforløb, Greimas forestiller sig.

Symmetri-strukturen og isotopien svarende hertil forudsætter, at de 31 funktioner findes i forløbet. Propp har gjort opmærksom på, at dette aldrig er tilfældet for nogen enkelt tekst (fx. skulle indledningssekvensen aldrig forekomme i dens helhed). Modellen er derfor ikke en beskrivelse af en enkelt tekst men snarere af eventyrets "archetype" eller blot "eventyret" (jvf. Propps definition).

Det mest spændende er imidlertid den mediationsstruktur, Greimas omtaler. Eventyret kan læses på to måder:

1) syntagmatisk:

$(\bar{A}(\text{kontraktbrud}) \rightarrow \bar{C}(\text{tab af gode})) \rightarrow (C(\text{genoprettelse af tabet}) \rightarrow A(\text{kontrakt}))$

Alienation (termen "individuel") Reintegration (termen "kollektiv")

2) paradigmatiske:

$$\frac{\bar{A}}{A} \cong \frac{\bar{C}}{C}$$

Det sidste er en konstitutionel model af eventyrets axiologiske indhold. Strukturen er kontradiktorisk, den består af to værdimæssigt uforenelige poler, og aktoren må inden for systemet træffe et disjunktivt valg. Begge polerne artikuleres i en axiologisk kompleks struktur:

$\bar{A} + \bar{C}$ = alienation + frihed (individuel)

$A + C$ = reintegration + ingen frihed (kollektivt)

Ved en lille ommoblering af Greimas' terminologi kan det mytiske niveau (kategorien "interne" i det semantiske mikrounivers) kaldes tekstens ideologi. Ideologien deles op i 1) axiologien (værdisystemet som konstitutionel model) og 2) transformationerne som hhv. er ideologiens funktionelle struktur og dens transformation til andre ideologiske strukturer. Eventyrets mediation vil da være en dialektik der transformerer den kontradiktoriske og komplekse axiologi til en struktur der opfylder to betingelser: 1) den skal være en mediation af axiologiens termer 2) mediationens termer skal være axiologisk entydige.

Greimas opdeler fortællingerne i to klasser:

- 1) axiologien er accepteret på forhånd og transformationen tager sigte på at "humanisere" denne axiologi, dvs. ved en række prøver at opstille axiologiens på et sekundært og funktionelt niveau der kan muliggøre og retfærdiggøre en praksis inden for strukturen.
- 2) axiologien forkastes og transformationen tager sigte på selve strukturen og dens værdisystem.

Det er i den sidste klasse at eventyret især må placeres ud fra Greimas' fortolkning. Kontraktbruddet er en afvisning af de betingelser, der stilles subjektet, og en manifestation af et individuelt værdisystem. Man skulle altså her kunne finde et eksempel på en fundamental transformation. De værdimæssige betingelser er da også overholdt, den afsluttende kontrakt er rent euforisk. Men mediationen er ikke en syntese af den primære axiologiske kontradiktoriske termer, den kollektive kategori er manifesteret alene. Eventyret er en interferens mlm. de to typer og må forklares ved en række prøver der entydigt motiverer subjektet for dette valg. Forløbet kan tænkes i to hovedkategorier:

resignation vs kompensation.

Resignationsløsningen er forholdsvis sjælden hvorimod kompensationen er et af eventyrets foretrukne emner. Den findes i flere varianter, men den hyppigste har form af et socialt avancement, aktøren skifter stilling inden for det kollektive system mod at gå ind på visse betingelser. Axiologiens termstruktur ændres imidlertid ikke, og mediationen er et rent syntagma-tisk fænomen.

Noter

- 1) V. Propp "Morphology of the Folktale", University of Texas Press, 1968
- 2) A. J. Greimas "Sémantique Structurale", Larousse, 1966
- 3) jvf. fx. "Le premier choix épistémologique", Sémantique Structurale p 8
- 4) CL Bremond: "Le message narratif", Communications 4, Seuil
- 5) Se:
 - a) Ralf Pittelkow: Udkast til en handlingsmodel, poetik 11, 4, 1970
 - b) Peter Madsen: Det integrerede normbrud, poetik, dette nummer.

Viggo Roder,
Hedemarksvej 32² inf,
2620 Albertslund.